Biró A. Zoltán

AGRÁRTEMATIZÁCIÓ A VIDÉKI MÉDIÁBAN

1. Bevezetés

A székelyföldi térség nyomtatott és elektronikus médiájában az agrárium digitalizációjának (AD) témaköre csak nagyon ritkán jelenik meg, és ezek a megjelenések is az esetek többségében valamilyen külső késztetésnek köszönhetőek. Ilyen külső késztetésnek nevezhető például a precíziós gazdálkodás térségi helyzetének elemzésével foglalkozó szakmai fórum, külföldi szerzők térségi jelenléte és hasonlók. Annak ellenére, hogy az agrárium digitalizációjához sorolható témák a mindennapi beszédhelyzetekben egyre gyakrabban megjelennek (agrárvállalkozók körében eszközbeszerzések kapcsán, gépforgalmazók körében az eszközkínálathoz kapcsolódóan, szakemberek körében a fejlesztési lehetőségekkel kapcsolatos diskurzusokban stb.), a médiában az ezzel a témakörrel kapcsolatos tematizáció nem alakult ki. Annak ellenére sem, hogy az agrárium digitalizációjához sorolható tevékenységek egy része (Internet alapú tanulás, tájékozódás, adminisztratív feladatok és pénzügyek digitális eszközök révén való intézése, szakmai kapcsolathálók építése és konkrét problémák megoldása IKT eszközök révén stb.) az agráriummal foglalkozók mindennapi tevékenységében is megjelenik (anélkül nyilván, hogy ezt bárki is az agrárium digitalizációs folyamatával összekapcsolná).

A médiatematizáció hiánya, illetve esetleges volta minden bizonnyal hozzájárul ahhoz, hogy az agrárium digitalizációjával kapcsolatos ismeretek a térségi szereplők körében hiányosak és ellentmondásosak, ha van is ilyen tematizáció akkor az a precíziós gépekre, vagy a precíziós gazdálkodás fontosságának hangsúlyozására korlátozódik. Ez a jelenség már csak azért is elemzést érdemel, mert a térségi média sokat foglalkozik az agrárium helyzetével, azonban ebbe a tematizációs gyakorlatban az agrárium digitalizációja nem kap teret. Okkal fogalmazható meg a kérdés, hogy miért van ez? Csupán arról lenne szó, hogy a média még nem figyelt fel az agrárium digitalizációjának fontosságára? Vagy a térségi agráriummal kapcsolatos tematizációs gyakorlat olyan, hogy abba az agrárinnovációnak ez a szegmense nem fér bele? Ez az utóbbi feltételezés azonban csak úgy ellenőrizhető, ha részletesen megvizsgáljuk az agráriummal kapcsolatos térségi médiatematizáció gyakorlatát.

A tanulmány keretében az agráriummal kapcsolatos térségi tematizációs gyakorlatnak a fontosabb jellemzőit igyekszünk felvázolni. Okkal feltételezhető, hogy ha a következő időszakban ki fog majd alakulni a térségben az agrárium digitalizációjával kapcsolatos médiatematizáció, akkor az az agráriummal tágabb értelemben foglalkozó tematizációs gyakorlat keretein belül kap majd helyet, vagy jobb esetben a már működő gyakorlat kereteinek bővítéseként. Elemzésünk célja annak felderítése, hogy a székelyföldi nyomtatott és elektronikus médiának az agrárium tematizációjával kapcsolatos fontosabb jegyei, és az agráriummal foglalkozó médiatematizációs gyakorlat (pragmatikai és szemantikai síkon) milyen vonatkozásban, illetve milyen mértékben jelent támogató vagy korlátozó médiakörnyezetet az agrárium digitalizációjával kapcsolatos tematizáció számára. Elemzésünk anyagát az agráriummal kapcsolatos, 2018 júniusától 2019 júniusáig megjelent cikkek képezték. Az összegyűjtött anyag részletesebb elemzésekre is lehetőséget kínál, ebben a tanulmányban csupán arra törekszünk, hogy fölvázoljuk az agráriummal foglakozó térségi médiatematizáció fontosabb jegyeit, és ennek a tematizációs kontextusnak az ismeretében mérlegeljük az agrárium digitalizációjával kapcsolatos médiatematizáció térségi lehetőségeit, illetve javasolható módozatait.

2. Térségi médiakörnyezet, pragmatikai jegyek

A térségben 7 napilap, egy rádióadó és egy havonta megjelenő szaklap foglalkozik rendszeresen vagy alkalmi jelleggel agrártémákkal. A napilapok többségében van rendszeresen megjelenő agrárrovat (agrároldal), a rádióadó hetente két agrártémájú műsorral rendelkezik, a havonta megjelenő szaklap szakmai és publicisztikai írásokat egyaránt tartalmaz.

A térségi nyomtatott médiára általában az a jellemző, hogy az agrárrovat egy vagy két oldal terjedelmű, három-öt cikket tartalmaz, a cikkekhez az esetek többségében fotók kapcsolódnak. Az agrároldalak a belső laptestben vannak, agrártéma csak akkor kerül az első, második vagy harmadik oldalra, ha valamilyen rendkívüli esemény (szakmai rendezvény, országos léptékű döntés, különleges természeti esemény stb.) ezt indokolttá teszi. A rovatok elhelyezése azt jelzi, hogy az agrártéma köztes helyzetben van a lap első részében elhelyezett, fontosnak ítélt közéleti, politikai, kisebbségi, gazdasági témák és véleménycikkek, illetve a lap második részében elhelyezett olvasmányosabb és terjedelmesebb anyagok (interjúk, helytörténet, irodalom, tematikus összeállítások) között. Ugyanezen lapok digitális változataiban

az agrárium a fő menüsorban nem szerepel, az esetek többségében a gazdasági rovat részeként kerülnek elhelyezésre az agrártárgyú írások.

Tördelés, grafikai megjelenítés tekintetében az agrártémájú anyagok nincsenek kiemelve vagy egyediesítve, vizuálisan teljes mértékben beleilleszkednek a lapba. A csatolt képanyag ritkább esetben az adott cikkhez kapcsolódó, terepen készített fotó. Gyakoribb esetben a szerkesztőség fotógyűjteményéből választott, a cikk témájához illő vizuális anyag. Az agrártémájú rovatok pragmatikai jegyei egyértelműen azt üzenik, hogy az agrártéma „egy téma a többi között…". A rovatokon kívül publikált agrártémájú írások esetében nincsenek sajátos pragmatikai jegyek, szerkesztési eljárások. Attól függően, hogy az így közölt agrártémájú anyagok milyen sajtóműfajba illeszkednek bele és mekkora a terjedelmük, megjelenítési formájuk a más témákat tárgyaló hasonló műfajú és terjedelmű cikkekhez idomul. A publikált anyagok nagyobb hányada ahhoz a tájegységhez kapcsolódik, amelyben a lap olvasói bázisa van, a cikkek kisebb hányada országos léptékű témákat tárgyal.

A térség egészét lefedő rádióműsornak online felülete van, a nyitóoldalon az agrárműsor nem szerepel. A „Műsorok" menüpont alatt látható ABC sorrendben a heti rendszerességgel jelentkező műsorok neve, köztük a két agrárjellegű műsor (Falu világa, Gazdaélet), a két műsort ugyanaz a szerkesztő gondozza. A „Falu világa" csak részlegesen foglalkozik agrártémákkal, a „Gazdaélet" pedig csak agrártémákkal foglalkozik. A műsorok heti egy alkalommal, ugyanazon időpontban, egy-egy óra időtartamban jelentkeznek. Mindkét műsornak önálló weboldala van, minden adásról előzetesen írott anyag jelenik meg, a műsorok online is hallgathatók, és a korábbi műsorok anyaga utólag is elolvasható, illetve az utóbbi évek anyaga meghallgatható. A „Gazdaélet" a ma elérhető 61 oldalon gazdag médiaanyag gyűjteményt kínál a térségi agráriumról (országos és térségi hírek, esemény beszámolók, interjúk). Az agrártéma pragmatikai kezelése ebben a médiakörnyezetben sem mutat specifikus jegyeket.

A térségben az egyik napilap mellékleteként jelenik meg havonta egy alkalommal, színes kivitelben, A3-as formátumban a „Székely Gazda" kiadvány. Formai tekintetben a széles körben ismert tematikus agrárszaklapokra emlékezetet, tartalmában azonban más jellegű. A napilapban megjelent írásoknál nagyobb terjedelmű publicisztikai, esetenként ismeretterjesztő jellegű írásokat tartalmaz, illetve ugyanilyen stílusú portrékat, interjúkat. Az anyagok szerzője ugyanaz a szerkesztő, külsős

szakértő saját szakmai anyaggal csak ritkán jelenik meg a lapban. Hiányoznak az ilyen jellegű agrárkiadványokban általános reklámok, termékbemutatók is.

* * *

A pragmatikai jegyeknek a fentiekben bemutatott jellemzői azt üzenik, hogy az agrárium egyike a térség fontos témáinak (nem a legfontosabb), ezért a médiában ennek a témának kiszámítható rendszerességgel, azonos tipográfiai jegyekkel meg kell jelennie. Mind a nyomtatott sajtó, mind pedig a rádióműsor pragmatikai jegyei hasonló módon jól meghatározottak és stabilak. **A tematizációnak ez a szerkesztési rutinja ahhoz vezet, hogy az adott oldalt, műsorkeretet minden megjelenés idejére tartalommal meg kell tölteni.** A tematizáció pragmatikai kereteit nem az agrárium helyzetének alakulása határozza meg (eltérően a politikai, szociális, interetnikus tematizációktól, amelyek médiabeli megjelenítése terjedelmi és formai tekintetben is sokkal rugalmasabb), hanem a kialakított szerkezeti rács. Ezt a stabil pragmatikai keretet legfeljebb az töri meg, ha valamilyen különleges éghajlati esemény váratlan helyzetet idéz elő az agrárium számára, illetve az agrártevékenységek kampányjellegű eseményei. Kérdéses, hogy ebbe a több éve kialakított, változatlan tematizációs keretbe, illetve gyakorlatba miként illeszkedik/illeszkedhet bele olyan újabb tematizációs gyakorlat, amely a kialakított tematizációs modell megváltoztatását igényli.

3. Térségi médiakörnyezet: tartalmi elemek

Három napilap tematizációs gyakorlatát elemeztünk abból a célból, hogy fölvázoljuk azt a tartalmi jellegű tematizációs kontextust, amelybe az agrárium digitalizációjával kapcsolatos ezutáni tematizációs munkának valamilyen módon bele kell majd illeszkednie[1]. A beilleszkedés feladat hangsúlyosan előtérbe kerül abban az esetben, ha az AD tematizáció anyagai ezekbe a napilapokba, ezekbe a tematizációs struktúrákba fognak belekerülni. De a beilleszkedés követelménye fennáll abban az esetben is, ha az AD tematizáció más médiatérben zajlik majd, mert a térségi lakosság abban szocializálódott, hogy az agráriumról olyan tartalommal és olyan módon kell beszélni, ahogyan ezek a napilapok már több éve gyakorolják. Az új tematizáció indítása esetén – a jelenlegi tematizációs gyakorlat mellett – az

[1] Elemzésre három megyéből (Hargita, Maros, Kovászna) azt a három napilapot választottuk (Hargita Népe, Népújság, Háromszék), amelyek már 1989 előtt is megyei lapként működtek, és mind a mai napig meghatározó szereplői a térségi sajtókínálatnak.

agráriummal kapcsolatos térségi beszédmód társadalmi elfogadottságát is figyelembe kell venni. Az ezután kidolgozandó AD tematizáció ezt a kettős kontextust (média gyakorlat, társadalmi befogadói rutinok) nem kerülheti meg.

Elemzésre három térségi napilapot választottunk, amelyek az agrárjellegű témák megjelenítésében formailag hasonló, de a tartalom tekintetében sok esetben különböző tematizációs gyakorlatot folytatnak. Az elemzések a három napilap azon agrárjellegű anyagaira irányultak, amelyek rovatok (gazdasági, mezőgazdasági, vidékfejlesztési rovatok) keretében jelentek meg. Az elemzések egy év agrárjellegű anyagira terjedtek ki. Adatbázisba rögzítettük az egyes cikkek megjelenési helyét, időpontját, szerzőjét, terjedelmét, címét és alcímét. A cím és a cikk anyaga alapján határoztuk meg az anyag fő témáját, és ennek alapján soroltuk be az alábbi kategóriák valamelyikébe. Munkánk célja nem a tartalomelemzés volt, hanem az agrárszegmensre vonatkozó tematizációs gyakorlat pragmatikai és tartalmi kereteinek felvázolása. Hangsúlyozzuk, hogy elemzésünk eredményei nem kívánják semmiképpen értékelni vagy minősíteni az adott sajtóorgánumok agrárjellegű tematizációs gyakorlatát.

A besorolás témakörei a következők voltak:

- Támogatások, pályázatok
- Szabályozás, ellenőrzés
- Rendezvények, vásárok, kiállítások
- Fórumok, szakmai rendezvények, képzések, szakmai utak, szaktanácsadás
- Technológiai fejlesztések, műszaki megoldások
- Helyzetképek (megyei, helyi, gazdálkodók)
- Egyesületek, szerveződések
- EU kitekintés, információk
- Országos helyzetkép, statisztika

3.1. Első modell: technokrata szempontok

A lap 16 oldalon jelenik meg a hét öt napján. Az 1. oldal anyagait nem vettük figyelembe, mert ezek csak a laptestben közölt fontosabb cikkeket reklámozzák. Nem vettük figyelembe az utolsó 4 oldalt (apróhirdetés, reklám, művelődési hírek, stb.) A fennmaradt 11 oldalon naponta átlagban 20 cikk jelenik meg (eltekintve a kisebb keretes írásokról, rövidhírektől.) Az egyes anyagok terjedelme változó, lapszámonként előfordul 3-4 egész oldalas anyag is. Hetente átlagban 100 cikk jelenik

meg, ezek napokra bontott eloszlása egyforma. Egy naptári évben az elemzésbe bevont oldalakon körülbelül 5000 cikk jelenik meg.

Az adatgyűjtés eredményeként az elemzésbe bevont anyagok száma egy évre 236 cikk, ez hetente átlagban 4,7 cikket jelent. Az anyagok döntő hányada az agrárrovatban jelenik meg mindig a hét azonos napján, két belső oldalon, azonos helyen. A rovaton kívül megjelent agrártematikájú anyagok száma kevés, ugyanakkor előfordul, hogy az agrárrovat terjedelme csak egy újságoldal. Ez a szerkesztési eljárás azt eredményezi, hogy az ilyen témájú írások az esetek nagy többségében a kijelölt napon jelennek meg. A hetente megjelentetett körülbelül 100 sajtóanyagból átlagban 4,7 százalék foglalkozik valamilyen agrártémával, a rovat alapú szerkesztés eredményeként egész évre vetítve is egyenletesen ez az arány érvényesül. A terjedelem tekintetében azt láthatjuk, hogy az elemzésbe bevont, lapszámonként 11 (heti 55) oldalból valamivel több mint 2 teljes oldalt fednek le az agrártémájú anyagok, a megjelenés aránya terjedelem tekintetében is 4 százalék körül van.

A sajtóanyagok témák szerinti megoszlása az anyagok száma és százalékos aránya szerinti bontásban (első modell)

TÉMAKÖRÖK	**Anyagok száma**	**Százalékos arány**
Támogatások, pályázatok	80	33,8
Fórumok, szakmai rendezvények, képzések, szakmai utak, szaktanácsadás	36	15,2
Helyzetképek (megyei, helyi, gazdálkodók)	24	10,1
EU kitekintés, információk	24	10,1
Országos léptékű szabályozás, ellenőrzés	20	8,4
Országos helyzetkép, statisztika	16	6,7
Rendezvények, vásárok, kiállítások	14	5,9
Technológiai fejlesztések, műszaki megoldások	12	5,0
Egyesületek, szerveződések	8	3,3
Összes sajtóanyag	**236**	

A rovat és az anyagok fontosabb jellemzői

- Törekvés a minél több adatszerű információ bemutatására.
- Csak 1-2 állandó szerző van, tematikai jellegű szerepmegosztásban dolgoznak.
- Gyakori tematikák: pályázatok, támogatások és országos vagy tágabb helyzetkép.
- Jellemző az ismeretterjesztő jelleg, a távolságtartó és hivatalos stílus, sok adat és technikai információ (részletesség) közlése.
- A szakemberek, hivatalvezetők igénybevételére ritkán kerül sor, a megszólított szakemberek száma kevés (2-3 megyei hivatalvezető).
- Az agrárium egyéb térségi szereplői (termelők, fogyasztók, más szakértők) nem jelennek meg.
- A termelési technológiák, portrék stb. a havonta mellékletként kiadott szaklapban jelennek meg. Ez a megoldás leszűkíti a tematizációs lehetőségeket, mert csak a közvetlenül érintettekhez jut el.
- Rovaton kívül csak ritkán jelennek meg anyagok, például szakmai rendezvényekről való beszámolók, nagyobb agrárjellegű rendezvények.
- Gyakori az átvett nagyobb anyagból írt tájékoztató jellegű cikk (országos adatok, EU adatok).
- Rendkívül kevés a térségi agrárgazdálkodást vagy annak helyzetét (eredményeit, problémáit) bemutató anyag.

3.2. Második modell: előtérben az elvárások

Ez a napilap átlagban 12 oldalon jelenik meg hetente hat alkalommal. Agrárjellegű anyagok egy rovatban jelennek meg rendszeresen (Gazdakör), ezen az oldalon külön felcímmel jelentkezik a Vidékfejlesztés rovat.

A Gazdakör, a Vidékfejlesztés rovatokban megjelent agrárjellegű anyagokat dolgoztuk fel, valamint a más rovatokban alkalmi vagy részleges jelleggel megjelenő anyagokat (Közélet, Riport). A cikkek besorolásánál azok fő tematikáját vettük figyelembe.

Az elemzett napilapban naponta 25 nagyobb cikk jelenik meg, szombaton kevesebb. Egy hétre vetítve ez átlagosan 150 anyagot jelent, egész évre vetítve pedig körülbelül 7200 sajtóanyagot. A gazdasági, agrárjellegű rovatokon kívül csak nagyon kevés cikk foglalkozik agrártémákkal. Ha figyelembe vesszük az agrárszektornak a

térség társadalmában elfoglalt helyét és szerepét, illetve a közzétett anyagok számához viszonyítjuk az agrártematikájú sajtóanyagok számát, akkor azt mondhatjuk, hogy az agrárszegmens ebben a napilapban igen szerény keretek közt van jelen. A Gazdakörrovat (a Vidékfejlesztés rovatot is beleértve) hetente, keddi napon jelenik meg egy oldalon, az összeállítás minden megjelenéskor 3-4 anyagot közöl, esetenként apró híreket is. Átlagban heti 3,5 anyaggal számolva egy évre vetítve ez 175 agrártémájú anyag publikálását jelenti. Ez a megjelent anyagok számát illetően az éves anyagmennyiség 2,5 százaléka. Terjedelem tekintetében (ha eltekintünk az utolsó három oldaltól) az arány még kisebb, 2 százalék alatt van.

A megjelent anyagok között jelentősebb arányban az olyan publicisztikai írások szerepelnek, amelyek általános jellegű értékelésként vagy a cikkek szerzőjének tereptapasztalata alapján beszámolókat közölnek a térségi agrártevékenység egy-egy szeletéről (a szerző rendszerint ugyanaz). Az ágazathoz kapcsolható tudásszerzéssel kapcsolatos anyagok tartalmi szempontból sokfélék, a megjelent anyagok kis száma azonban nem indokolja az egyes tevékenységtípusok szerinti számbavételt. A tematizációnak ezzel a modelljével kapcsolatban két megjegyzést tehetünk. Egyfelől azt, hogy ez a tematizáció csak részlegesen és nagyon szelektíven tükrözi az adott térségi agráriumot, amely sokkal színesebb, gazdagabb, mint a sajtóanyagokból körvonalazódó kép, ugyanakkor az értékelések tartalma és a megoldandó problémák köre is jóval sokszínűbb, mint ami a támogatási gyakorlat kapcsolható. Másfelől viszont azt látjuk, hogy ez a tematizációs gyakorlat hangneme, stílusa oldottabb, személyesebb, mint amit az előző részben elemzett technokrata jellegű tematizációs modell esetében láttunk. Több anyag is foglalkozik műszaki-technológiai kérdésekkel. Ez a tematizáció és stílus jellemzi a Közélet rovatban alkalmanként megjelenő agrártémájú anyagokat is. A Vidékfejlesztés alrovat anyagai az esetek többségében pályázati információkkal foglalkoznak.

A sajtóanyagok témák szerinti megoszlása az anyagok száma és százalékos aránya szerinti bontásban (második modell)

TÉMAKÖRÖK	Anyagok száma	Százalékos arány
Támogatások, pályázatok	83	48,5
Helyzetképek (megyei, helyi, gazdálkodók)	27	15,7
Fórumok, szakmai rendezvények, képzések, szakmai utak, szaktanácsadás	15	8,7
Technológiai fejlesztések, műszaki megoldások	15	8,7
Rendezvények, vásárok, kiállítások	8	4,6
Szabályozás, ellenőrzés	8	4,6
Egyesületek, szerveződések	4	2,3
EU kitekintés, információk	4	2,3
Országos helyzetkép, statisztika	3	1,7
Összes sajtóanyag	**171**	

A rovat és anyagok fontosabb jellemzői

- A rovatok tartalmi szerkezete nagymértékben hasonlít az első modell szerkezetéhez.
- Az egyes anyagok terjedelme valamivel kisebb.
- Kevés szerző jegyzi a szövegeket.
- A tematikai kör kisebb, mint az első modell esetében. A pályázatokkal kapcsolatos anyagok tematikája hasonló, kisebb eltérést jelent, hogy nem csupán a lehetőségekről és a szabályokról vannak anyagok, hanem a megyei pályázati eredményekről is. Ugyanakkor a pályázatok ismertetéséhez kapcsolódnak olyan szövegrészek, amelyek a megye adottságai vagy agrárszereplői szemszögéből pozícionálják a pályázati lehetőségeket. Pl. a fokhagymatermelés támogatásának megyei szemszögből való értékelése.
- Valamivel nagyobb szerepet kapnak a termelési technológiák.
- A hangnem közvetlenebb.
- A médiaanyagokban több helyi, térségi szakértő szerepet kap, nem csupán megyei hivatalok vezetői, hanem szerveződések, egyesületek vezetői is.

- Alapvetően jellemző a pozitív hangvétel (lehetőségek, eredmények, sikerek, elkötelezettség kifejezése)
- Az egyes anyagok azonos nyelvi-retorikai stílust képviselnek.

3.3. Harmadik modell: társadalmi tematizáció

Ez a napilap a hét öt napján, 12 oldalon jelenik meg, szombaton csak 8 oldalon (a pénteki lapszán 20 oldalas, ez a többlet azonban a tévéműsorok közléséből adódik). Agrárjellegű anyagok számára nincsen külön rovat, az ilyen témájú írások a pénzügyi-gazdasági, illetve a közéleti rovatban jelennek meg. Agrártémájú írások előfordulnak az egy-egy település életét bemutató, riportszerű egész oldalas összeállításokban is.

Egy évnyi anyag, a gazdasági rovat keretében közölt agrárjellegű sajtóanyagok elemzését végeztük el a 2018. június – 2019. június közti időszakra vonatkozóan. Ebben az időszakban 86 agrártematikájú anyag jelent meg. A hetente átlagban megjelenő 130 sajtóanyagból 2-3 foglalkozik agrártémákkal, de sok esetben ennél kevesebb. Az évente megjelentetett körülbelül 6000 sajtóanyagnak csak 1-2 százaléka kapcsolódik az agráriumhoz. A másik két laphoz viszonyítva ez a mennyiség jóval szerényebb. Jelentős különbség van azonban tartalmi vonatkozásban is. Az elemzés bevezetőjében jelzett szempontok alapján kilenc kategóriába soroltuk a lapban megjelent anyagokat.

A sajtóanyagok témák szerinti megoszlása az anyagok száma és százalékos aránya szerinti bontásban (harmadik modell)

TÉMAKÖRÖK	**Anyagok száma**	**Százalékos arány**
Helyzetképek (megyei, helyi, gazdálkodók)	26	30,2
Rendezvények, vásárok, kiállítások	12	14,0
Szabályozás, ellenőrzés	12	14,0
Támogatások, pályázatok	11	12,8
Fórumok, szakmai rendezvények, képzések, szakmai utak, szaktanácsadás	9	10,4
Technológiai fejlesztések, műszaki megoldások	6	7,0
Egyesületek, szerveződések	4	4,6
Országos helyzetkép, statisztika	3	3,5
EU kitekintés, információk	2	2,3
Összes sajtóanyag	**86**	

Ebben a tematizációs modellben az anyagok témaköre szóródik és a hangsúlyok is mások. Legnagyobb számban a tereptapasztalaton alapuló anyagok szerepelnek, ezek műfaja többféle: beszámolók, riportok, gazdaportrék, interjúk. Nagyobb szerepet kapnak még egyfelől az agrártematikájú rendezvények és a tudásszerzéssel kapcsolatos anyagok, másfelől pedig az országos léptékű támogatási és szabályozási gyakorlattal kapcsolatos anyagok.

Az anyagok fontosabb jellemzői

- Változó terjedelem.
- Sok szerző.
- Többféle tematika (például pályázatok, technológiák, a termelők gondjai és sikerei).
- Többféle műfaji megközelítés (ismertetés, terep beszámoló, portrék).
- A nyelvi-stiláris megoldások többfélék. A hangnem inkább publicisztikai, mint hivatalos.
- A tájékoztatás mellett hasonló mértékben szerepet kap a problematizálás is.
- Az anyagokban a hivatali szakértők mellett megjelennek az ágazat más szakértői, valamint a termelők is.
- Nagyobb teret kap a terepen tapasztaltak bemutatása.

3.4. Mi áll a háromféle tematizációs gyakorlat mögött?

Az elemzésre kiválasztott három napilap három olyan térségben működik, amelyek az agrárjellegű tevékenység tekintetében lényeges mértékben különböznek. A lakosság agrárérintettsége mindhárom térségben hasonlóan magas, azonban az agrárjellegű tevékenységek végzésének természeti feltételei, illetve az agrárjellegű tevékenységek gazdasági szervezettségi és technológiai szintjei eltérőek. Az első két modell szerkezetében nagyon hasonló, eltérések a hangnem, a stílus tekintetében vannak.

Az első tematizációs modell olyan térségben alakult ki, amelyet alapvetően az önfenntartó családi gazdaságok jellemeznek, ezek mellett az 1990-es évek elején néhány társas gazdálkodási szervezet jött létre. Az úgynevezett közepes (üzemszerűen) működő, piacra termelő farmgazdaságok száma kevés. Az utóbbi időszak fejleménye az innovatív agrárkezdeményezések számának növekedése, valamint az

egyesületi és szövetkezeti formák kialakulása. Ezért nem véletlen, hogy a tematizációs gyakorlat nagyon hangsúlyosan a családi kisgazdaságok pályázati gyakorlatának támogatását célozza. A tematizációs gyakorlat számára korlátot jelent az is, hogy a térségben az agráriumhoz kapcsolódó szakintézmények száma kevés, a szakmai és termelési szerveződések sok esetben csak formálisak. Ennek egyenes következménye az, hogy az agrárjellegű tematizációban szerepet vállalni tudó szakemberek száma (a központi hivatalok helyi munkatársaitól eltekintve) kicsi. Így az a helyzet áll elő ebben a modellben, hogy a tematizációs gyakorlat jóval szűkebb körű, mint a térségben zajló agrárjellegű tevékenység.

A második tematizációs modell olyan térségben működik, ahol az agrárjellegű tevékenységre a természeti feltételek kedvezőbbek, a földkoncentráció nagyobb fokú, több az üzemszerűen működő gazdaság, ezért nagyobb szerepet kapnak a termelési technológiával és az eszközparkkal összefüggő témák. Az agrárszakemberek száma nagyobb, érdeklődési körük szélesebb skálát fog át, az egyesületi szakmai szerveződés pedig jóval gyakorlatiasabb, mint az előző térségben. A tematizációs gyakorlat pragmatikus és hangsúlyozottan normatív jellegű, a követelmények és a lehetőségek jóval nagyobb szerepet kapnak benne, mint az agrárszereplők tényleges tevékenysége vagy személyisége. A térségben egyébként még egy napilap működik, és ez is teljesen hasonló tematizációs gyakorlatot követ. Ebben a tematizációban a nagyszámú családi önfenntartó gazdaság csak nagyon ritkán kap helyet.

A harmadik tematizációs modell olyan térségben működik, amelyben az agrárjellegű tevékenységek számára a természeti adottságok még kedvezőbbek, az üzemszerűen működő nagygazdaságoknak meghatározó szerepük van, az agrárjellegű tevékenység professzionális szintje (termelés, szolgáltatás, tanácsadás, értékesítés) magasabb, mint a másik két térségben. Az önfenntartó családi gazdálkodási gyakorlat ebben a tematizációs modellben sem jelenik meg, a nagyobb farmgazdaságok mellett azonban az innovatív, kisebb kezdeményezések értékelése előtérben van. Az agrárjellegű tevékenységet ez a tematizációs gyakorlat nem csupán fejlesztési elvárásként, technológiai folyamatként ábrázolja, hanem társadalmi viszonyaiban is (személyi jellemzők, gondok és nehézségek, helyi szerep stb.). Ez a tematizáció az agráriumot már implicit módon is úgy kezeli, mint fontos, a többi tevékenységgel azonos rangú társadalmi szegmenst. Ugyanakkor a tematizáció mennyisége jóval kisebb, mint a másik két lap esetében.

A három egymástól eltérő modell azt jelzi, hogy a térségi média tematizációs gyakorlata egyfelől követő jellegű, másfelől pedig erőteljesen szelektív. Követő abban az értelemben, hogy igazodik az adott térség agráriumának szerkezetéhez, szelektív abban az értelemben, hogy az adott térségre jellemző agrártevékenységek egyes szegmenseinek megjelenítéseitől eltekint. Mindkét jellemző (a követő jelleg és a szelektív jelleg) komoly korlátként jelentkezhet abban az esetben, ha a térségi média stratégiai váltást szorgalmazó innovatív változások népszerűsítőjeként, szorgalmazójaként (például az agrárium digitalizációjának szorgalmazójaként) kívánna fellépni.

4. Összegzés

Az elemzés első részében utaltunk arra, hogy a tematizációs gyakorlat pragmatikai jegyei korlátot jelenthetnek az új tematizációs gyakorlat bevezetése esetén. Elemzésünk második részének eredményei azt mutatják, hogy a tartalomgyártási gyakorlat is jelentkezhet korlátként. A követő jelleg korlátot jelenthet abban az értelemben, hogy az innováció tematizációja esetén nem csupán a már tapasztalható újszerű kezdeményezések bemutatása jelent szakmai feladatot, hanem olyan anyagok készítése is, amelyek a lehetőségeket, az elvárásokat, a tennivalókat, a távoli sikeres gyakorlatokat mutatják be. Ez nyilván a követő jellegű tematizációs rutinok megváltoztatását igényli. A szelektív jelleg abban az értelemben képezhet korlátot, hogy a bemutatásra érdemesnek tartott témák kiválasztása mögött nyílt vagy rejtett értékelések, meggyőződések – akár előítéletek vagy hitek is – állhatnak, és ezek épp úgy működhetnek az innováció érdekében, mint ellene.

Összegzésként azt hangsúlyozhatjuk, hogy az AD tematika gyakorlatilag teljes mértékben hiányzik jelenleg a térségi média napirendből. Kivételt csak néhány anyag képez. De ennél is nagyobb figyelmet érdemel az a jelenség, hogy az agrárinnováció témaköre is hiányzik.

A pragmatikai jellemzők korlátozó tényezőként működhetnek egy olyan tematizációs folyamat beindítása esetén, amely az AD tematika programszerű térségi megjelenítésére irányul. A témakezelés gyakorlata szintén korlátozó tényezőként jelenhet meg. Ennek oka az, hogy **jelenleg a tematizációs gyakorlatot egy sajátos, koherens diszkurzív paradigma uralja**. Részleges eltéréseket ettől a diszkurzív paradigmától csak a harmadik modellben látunk. A térségi agrártematizációs diskurzus fontosabb jegyei a következők:

- A tájékoztatás központi szerepe: a forrásszerzési tevékenység prioritása mindenek felett, ez a téma sokkal fontosabb, mint az innováció, de annál is fontosabb, hogy az agrártevékenység ebben a térségben az emberek életében milyen szerepet tölt be.
- Hivatalos, normatív nyelvezet/stílus.
- Normatív attitűd: előbbre kell lépni, az agráriumot fel kell hozni a többi szegmens szintjére (vagyis: most nincsen ott).
- Elvont tárgyalási mód, a személyesség hiánya.
- Témaszelekció.
- Ebben a tematizációban az agrárium nem társadalmi kérdés, hanem elsősorban technológiai és forrásszerzési (támogatásszerzési) kérdés.

Az nem nagyon vitatható, hogy az agrárium digitalizációjának térségi térnyerése csak a térségbe irányuló tudás- és technológia transzfer formájában látszik kivitelezhetőnek. A transzfer folyamattal kapcsolatosan már ma is megfogalmazódnak a fontosabb akadályok, ezek közt első sorban a térségi szereplők mentalitását, a szakmai kompetenciák hiányát és az anyagi természetű nehézségeket szokás említeni. Nem vitatható az sem, hogy ehhez a folyamathoz programszerű, többszintű térségi tematizációs tevékenységet kell kapcsolni. Elemzésünkkel arra kívántuk felhívni a figyelmet, hogy a térségi agrárium digitalizációját célzó szakpolitikai és szakmai munkában korlátozó tényezőként számolni kell az agráriummal kapcsolatos, jelenleg működő térségi tematizációs gyakorlat (pragmatikai és tartalmi jellegű) akadályozó szerepével is.

5. Javaslatok

A térségi médiatematizáció módosítására, illetve kibővítésére vonatkozóan a helyzetelemzés következtetései alapján **négyféle cselekvési irányt jelölhetünk** meg:

1. Általános tematizáció végzése azzal a céllal, hogy az AD téma a térségi társadalmi nyilvánosságban folyamatosan napirenden legyen.
2. Az AD témakörhöz tartozó információk közül az eszközökkel, technológiákkal, alkalmazási módokkal kapcsolatos információk, bemutatók, ajánlatok híranyag (még pontosabban: kínálat) formájában való gyakori megjelenítése külön-külön a potenciális térségi célcsoportok számára.

3. Az AD témakörhöz kapcsolható térségi kezdeményezések „innovációs kezdeményezésként" vagy „jó gyakorlatként" (követhető példaként) való megjelenítése térségi szereplők és a szélesebb közvélemény számára.
4. Az AD problémakörrel kapcsolatos térségi szakmai tematizáció rendszeressé tétele

A javasolt **tevékenységi területek** magukba foglalhatják az alábbiakat:

- A működő térségi médiaszerkezeten belüli és a jelenleg általános, **bejáratott tematizációs rend keretein belüli tartalmi és formai módosítások, bővítések**. A formai módosításokra vonatkozóan ki lehet dolgozni a szerkesztőségek (illetve az agrárrovatok) számára formai javaslatokat, a tartalmat illetően pedig modelljellegű anyagok elkészítésére és átadására van szükség.
- A jelenleg működő **tematizációs rend részleges módosításai**. Erre szintén javaslatokat kell kidolgozni, illetve azokról szakmai egyeztetést kezdeményezni a szerkesztőségekkel. A tartalom vonatkozásában, ez esetben már jelentős mennyiségű külső anyag előkésztésére van szükség, amíg a módosított pragmatikai keretek megszilárdulnak.
- **Új térségi tematizációs keretek kialakítása**. Ez esetben ki kell dolgozni az alapoktól kezdve az új tematizációs keretek szerkezetét és működési módját.

Megjegyzés: A javasolt három tevékenységi terület (AD tematizáció a kialakított kereteken belül, AD tematizáció a kialakított keretek részleges módosításával, illetve új tematizációs keretek kialakítása) közül – az elemzés során jelzett pragmatikai és tartalmi korlátok miatt – a harmadik tűnik a leginkább járhatónak. A tematizáció térségi diszkurzív modellje kevés esélyt ad a kialakított kereteken belüli kísérletekre, és még kevesebbet a keretek módosítására. Az új tematizációs keretek kialakítása, illetve a tartalomgyártás programszerű beruházást igényel.

Amint a felsoroltakból látható, mindhárom esetben szakmai tartalmak előállítására van szükség, és ezt fel kell kínálni az egyes szerkesztőségeknek. A helyzetelemzésből az következik, hogy a kialakított pragmatikai rend és diszkurzív gyakorlat miatt a szerkesztőségektől nem várható el, hogy rövid idő alatt átálljanak az AD tartalmak gyártására.

Az AD tartalmakat illetően a helyzetkép alapján azt lehet mondani, hogy 3-4 témakörben célszerű az alapozó munkát elkezdeni. Ezek a **témakörök (AD tartalmak)** a következők:

- Azoknak a megoldásoknak, eszközöknek, technológiáknak, eljárásoknak a bemutatása, amelyek más országokban sikeresnek bizonyultak, és amelyek helyi hasznosítása a térség adottságait figyelembe véve elképzelhető.
- Térségen kívüli jó gyakorlatok személyhez kötött (személy által hitelesített) helyi/térségi bemutatása.
- Az élelmiszertermelés fontosságának és új modelljeniek ismertetése, az agrárjellegű tevékenységek „korszerűségének" rendszeres megjelenítése.
- A térségi agrárjellegű tevékenységből az AD tartalmak kiemelése, azok fókuszba állítása
- Térségi innovatív szereplők portrészerű bemutatása
- Komplementer jellegű, az agrárinnovációt hangsúlyozó rendszeres szakmai tematizáció (a környezetvédelem, éghajlatváltozás, talajvédelem, tájvédelem, vízgazdálkodás stb. fontosságának rendszeres hangsúlyozása).

Tanulmányunkban az agrár tematizáció gyakorlatának azon pragmatikai és tartalmi aspektusaira kívántuk felhívni a figyelmet, amelyeket egy újszerű, az agrárium digitalizációs folyamatát előtérbe állító, térségi léptékű tematizációs program tervezőinek, kivitelezőinek érdemes lesz figyelembe venniük. Javaslataink csak arra vonatkoznak, hogy ezt a térségi tematizációs kontextust figyelembe véve milyen területeken milyen eljárásokkal lehetne megalapozni és fölépíteni az agrárium digitalizációs folyamatát ismertető és támogató gyakorlatot. Ma már a vizsgált térségen kívül sokféle módon, sokféle tartalommal zajlik az AD tematizáció, és biztosra vehető az, hogy a máshol már kialakított, más jellegű és más indíttatású tematizációs praxisból több eljárás vagy szakmai tartalom átvehető, és a térségi tematizációs munkába beépíthető. Ezek megismerése, értékelése, térségi adaptációjának elgondolása azonban már egy következő szakmai feladat.